

Karahisar-i Sahib Sancağı, Han- Barçın, Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlere Ait 1721 Numaralı Nüfus Defterinin Değerlendirilmesi (H.1256/M.1840-1841)

Hakan EMREN¹ ve Mehmet GÜNEŞ²

¹Millî Eğitim Bakanlığı, hakanemren@hotmail.com, 0000-0002-2778-5958

²Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, mgunes@aku.edu.tr, 0000-0001-7611-0968

Özet

Osmanlı Devleti tarihine yönelik araştırma yapılırken başvurulacak yazılı arşiv kaynakları içerisinde "Nüfus Defterleri" önemli bir yer tutmaktadır. Nüfus defterlerinde beşeri unsurlar, zaman ve mekân birlikteliği bir arada yer aldığı için demografik özelliklerin ve şehir tarihinin aydınlatılması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda ilk nüfus sayımı II. Mahmut zamanında yapılmıştır. Yapılan bu sayımda askere alımlar için sadece Müslümanların kayıtları tutulurken, vergiler için hem Müslümanların hem de gayrimüslimlerin nüfus sayıları kaydedilmiştir. Daha önce yapılan sayımlar daha çok vergi mükelleflerine tespit amacıyla yapıldığından nüfus tespiti açısından yetersiz kalmıştır.

Bu çalışmada, 1840-41 yılı itibarıyla Karahisar-i Sahib Sancağı'na bağlı Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin erkek Müslüman nüfusu hakkında bilgi verilmiştir. Aşiret nüfusu ve bu nüfusun fiziki özellikleri, yaşları tespit edilerek elde edilen bilgiler çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Han-Barçın, Sandıklı, Nüfus, Aşiret, 1721 Numaralı Nüfus Defteri

Evaluation of the Population Book No. 1721 of the Tribes in Karahisar-i Sahib Sanjak, Han-Barçın, Sandıklı Districts (H.1256/M.1840-1841)

Abstract

"Population Books" have an important place among the written archive resources to be consulted while researching the history of the Ottoman Empire. Since the human elements, time and space coexist in the population registers, it is very important in terms of illuminating the demographic characteristics and the history of the city.

The first real census in the Ottoman Empire was carried out by the II. It was built during the reign of Mahmud. In this census, only the records of Muslims were kept for military recruitment, while the population numbers of both Muslims and non-Muslims were recorded for taxes. Since the previous censuses were made mostly for taxpayers, they were insufficient in terms of population determination.

In this study, information is given about the male Muslim population of the tribes in Han-Barçın and Sandıklı townships of Karahisar-i Sahib Sanjak as of 1840-41. The tribal population and the physical characteristics and ages of this population were determined and evaluations were made within the framework of the information obtained.

Key Words: Han-Barçın, Sandıklı, Population, Tribe, The Number 1721 Tribal Han Barçın

Atıf için,

Emren, H., Güneş, M. (2023). Karahisar-i Sahib Sancağı, Han- Barçın, Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlere Ait 1721 Numaralı Nüfus Defterinin Değerlendirilmesi (H.1256/M.1840-1841). *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 1-24 . doi: 10.56493/nkusbmyo.1220092

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımı olarak nitelendirilebilecek ilk çalışmalar, tahrir şeklinde kendini göstermektedir. Bu tahrirler, öncelikli olarak ülkede mevcut vergi durumu ile vergi mükellef sayısını belirlemek amacıyla yapıldı. Osmanlı Devleti'nde idârî-mâlî teşkilatın bir gereği olarak zorunluluk arz eden tahrirler (Barkan, 1940-41: 29), Birinci Murad zamanından başlayarak Üçüncü Murad dönemine kadar, her padişah döneminde tekrar edilmek üzere birçok defa yapılmıştır (Barkan, 1940-41:33). Tahrirler, emin denilen bir kişi ile kâtip tarafından yapılır, bölgedeki kadılar da bu görevlilere yardım etmekle mükellef olurlardı. Tahrir bittikten sonra ilgili kayıtlar temize çekilir, hazırlanan defterlerin biri defterhanede tutulurken diğeri de bölgenin beylerbeyine gönderilirdi (Öz, 2010: 426-427). Ne var ki zamanla tımar sistemi önem kaybedince geniş çaplı tahrir faaliyetleri de terk edilmeye başlandı. Osmanlı Devleti'nde 17. yüzyıla kadar belirli aralıklarla yapılan tahrirler, daha sonra düzensiz bazı yoklamalarla devam etmiştir. 17 ile 18. yüzyıl arasında artık klasik arazi ve nüfus tahrirleri yapılmamış olup, bunların yerini Cizye ve Avarız Defterleri almıştır. Ancak bu defterler de daha öncekiler gibi sadece vergi yükümlülüğü olanları kapsadıkları için ve ait oldukları dönemde vuku bulan şiddet hareketlerinin sebep olduğu göçler dolayısıyla, nüfus tespiti hususunda güvenli görülmemektedir (Topal, 2010: 16-17).

Klasik dönemdeki tahrir ve avarız sayımlarından sonra Osmanlı'da modern manada ilk nüfus sayımı 1826'da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra yapıldı. Yeni kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adı verilen ordunun asker ihtiyacının karşılanması, vergide eşitliğin sağlanması ve cizyenin yeniden belirlenmesi amacıyla yeni bir nüfus sayımı yapılma ihtiyacı duyulmuştur (Karpaz, 2010: 67).

İlk olarak 1828-1829'da İstanbul'da başlatılan sayımlar bu tarihlerde Rusya ile yapılan savaş nedeni ile ülke genelinde uygulanamamıştır (Karpaz, 2010: 62). Savaşın bitimini müteakip Anadolu ve Rumeli'nin bir kısmında sayım gerçekleştirilmiştir. Büyük oranda 1830 yılı sonlarında tamamlanan sayımın sonuçlarını değerlendirmek için Ceride Nezareti kurulmuştur (Abayar, 1985: 1239). Savaşın son bulmasını müteakip 1830-31 yılları arasında sayım yeniden başlatıldı. Bu sayımlarda bir yaşımdan yüz yaşına kadar Müslüman ve gayrimüslim erkek nüfusu sayılmıştır. Sayımlarda Müslüman ve gayrimüslim nüfus ayrı defterlere yazılırken, yerli ve yabancı olma durumları da belirtildi. Bunların isim, şöhret ve durumları kaydedilirken on dört yaşımdan kırk yaşına kadar, askerliğe uygun görülen kişiler için ayrıca "mim" işareti konuldu. (Ayдын, 1990: 81-83-86-87)

Askeri ve vergi nüfusunun belirlenmesi amacının bir sonucu olarak Müslüman nüfus genel olarak matluba muvafık (isteğe uygun) ve matluba gayri muvafık (isteğe uygun değil) şeklinde iki kısımda gösterildi. Ayrıca isteğe uygun olmayan kısımdaki kişiler için yaşlı, küçük, sakat gibi tanımlamalar da yapıldı. Bazı bölgelerde Müslümanlar yaş sınıflandırmasına tabi tutularak bir yaşımdan on altı yaşına kadar olanlar, on altı yaşımdan kırk yaşına kadar olanlar ve kırk yaş üzerinde olanlar şeklinde üç kategoriye ayrıldı. Gayrimüslimler (reaya) de cizyeye müstahak olan ve cizyeye müstahak olmayan şeklinde iki kısma tasnif edilerek sayıma tabi tutuldular. Cizye mükellefleri ödeyecekleri cizye oranına göre "âla, evsat, edna" ifadeleriyle belirlenirken, mükellef olmayan kişiler için de "ihtiyar, amelmande" tabirleri kullanıldı (Karal, 1943: 12).

1831 nüfus sayımı tamamlandıktan sonra, yukarıda açıklandığı üzere nüfus yoklamaları şeklinde devam ettirildi. Ayrıca ülkede genel ve bölgesel nüfus sayımları da yapıldı. 1844'te, orduya düzen vermek ve askere alma usulünü değiştirmek amacıyla yeni bir nüfus sayımı yapıldı. Ancak halkın, çıkan şayialar üzerine nüfusu gizlemeye kalkışmaları nedeniyle bu sayımlardan sağlıklı neticeler alınmadı (Maden, 2012: 100).

Osmanlı'da yapılan nüfus sayımları içerisinde en kapsamlı olanı 1866-1873 arasında başlayıp tamamlanan sayımdır. Ancak, Tuna Vilayeti'nde yapılan bu sayımda da daha önceki gibi kadınlar sayılmamıştır. Sayım memurları bu sayımda, her bir hanedeki kişi sayısını, bunların yaşlarını, medeni durumlarını, mal varlıklarını ve kiralarnı, mesleklerini ve toplam gelirlerini içeren çok sayıda defter tanzim ettiler. Bu sayımda Osmanlı teb'asından olan herkese bir tezkere-i Osmaniyye adıyla nüfus cüzdanı verilmesi de düşünülmekteydi (Karpaz, 2010: 79-80).

Nüfus sayımlarına yönelik çalışmalar bundan sonra da devam etti. Nüfus işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacı ile 1874 yılında Tahrir-i Nüfus Umum Müdürlüğü kuruldu (Behar, 2000: 70). Ayrıca Şura-yı Devlet tarafından ülkede yeni bir sayımın yapılması ve yeni bir kayıt düzeninin oluşturulması için talimat yayımlandı (Karpaz, 2010: 93). Ancak talimat metninin 1881 yılında padişah tarafından yürürlüğe konulmasından sonra yeni nüfus sayımları için çalışmalara başlandı (Maden,2012:100). Normal bir süre içerisinde bitirilemeyen bu sayımlar 1880'li yıllar boyunca devam etti (Karpaz, 2010: 104-105). Sayımla ilgili ilk sonuçlar da ancak 1893'te toplanabildi. Bu sayımları daha öncekilerden farklı kılan önemli bir özellik de erkekler ile birlikte kadın, çocuk ve yaşlıların da sayımlara tabi tutulmasıydı (Maden,2012:110).

Osmanlı Devleti'nde 1905-1906 tarihinde tekrar nüfus sayımı yapıldı. Bu sayımların yapılmasının temel sebepleri, teknik ve siyasi nitelik taşımaktaydı. Bu sebeplerden birisi bazı bölgelerde nüfusun eksik sayılması diğeri de gayrimüslim cemaatlerin kendi nüfuslarını çok göstermeye çalışmaları ve dini cemaat liderlerinin nüfus istatistikleri hususunda birbirleriyle çekişmeleri idi (Karpaz,2010:110-111). Osmanlı Devleti'nde 1905 yılında yapılan sayım ise son nüfus sayımı olmuştur. Bu sayım günümüz nüfus kütüklerinin de temel dayanağı olmuştur (Çimen,2012:183-2016).

1.1 Karahisar-ı Sahib Sancağı, Han- Barçın, Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlere Ait 1721 Numaralı Nüfus Defteri

Makalemizin esasını teşkil eden Karahisar-ı Sahib Sancağı, Han-Barçın, Sandıklı kazalarındaki aşiretlere ait Nüfus Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, NFS. d. fon kodunda 1721 gömlek numarası ile kayıtlıdır. Defter, 25x74 ebadında, ebrusuz kapaklı ve ciltlidir. Sayfa no esasına göre numaralandırılmış olan defter, toplam 276 sayfadan oluşup bazı sayfaları (36-38,71-72,108-119,140-141,219-222,235-242,260-262,275-276) boştur. Defterle ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi görevlilerince açıklama kısmına şu ibare yazılmıştır. "263-264. sayfaları içeren varağın üst tarafı koparılmış olup, koparılmış olan bu kısım defter içinde bulunamamıştır. Çok sorunlu olduğu tespit edilen defterdeki orjinal sayfa numaraları tarama öncesinde değiştirilmiş olup muteber olan numaralar, sol sayfalarda doğru seyreden numaralardır." Defterin orijinalinde kayıt tarihi ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. Ancak Başbakanlık Osmanlı Arşivi görevlilerince defterin iki sayfasında H.1256 tarihi yazılmıştır (Bkz. BOA. NFS. d. 1721, s. 17, 267.). Ayrıca içindeki bilgilerden yola çıkarak defterin yazım tarihinin H.1256/M.1840-1841 olduğu teyid edilebilmektedir. Diğer bazı nüfus defterlerinde olduğu gibi defteri tanzim eden kâtip ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmadığından defterin kim tarafından kaleme alındığı tespit edilememektedir. Defter içerisindeki yazı karakterlerinin değişmesinden ve kişilere ait verilen fiziksel özelliklerde standart olmamasından da anlaşılacağı üzere defterin birden fazla katip tarafından kaleme alındığı kuvvetle muhtemeldir.

1721 nolu Karahisar-ı Sahib Sancağı, Han-Barçın, Sandıklı kazalarındaki aşiretlere ait Nüfus Defteri'nde, 11 farklı aşirete mensup Müslüman erkek nüfus, H.1256 yılı itibariyle sayıma tabi tutulmuştur. Bu anlamda hane esaslı bir sayım yapılmış olup burada yaşayan şahıslar; isimleri, baba adları, lakapları ve varsa aile isimleri ile birlikte tek tek kaydedilmiştir. Birden fazla şahsın bulunduğu hanelerde öncelikle hane reisinin bilgileri verildikten sonra, diğer aile fertlerine geçilmiştir. Bunların akrabalık ilgisi (oğlu, diğer oğlu, hafidi, karındaşı, emmizâdesi, halasının oğlu vs.) belirtilerek sonra fiziki özellikleri, adları ve yaşları verilmiştir. Ekseri diğer nüfus defterlerinde kişilerin sadece boy, sakal, bıyık özellikleri verilirken bu defterde bu özelliklere ilaveten alın, göz, kaş, burun, saç, yüz gibi özellikleri de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Özürlü kişilerin özürlü durumları da belirtilmiştir. Kişilerin özürlü durumları a'mâ, yekçeşm (bir gözü kör), a'râc (topal), topal, çolak, meflûc, alil, ahraz, dilsiz, mecrûh, meczûb, mecnûn gibi sıfatlarla tahrir edilmiştir.

Diğer nüfus defterlerinde olduğu gibi bu defterde de şahısların yaşı yıl olarak belirtilmiş olmakla birlikte ayrıca 1 yaşın altında olanların yaşları da ay olarak verilmiştir. Yaşlar verilirken her bir kaydın altına 1 yaşın üzerinde ise "sin", 1 yaşın altında ise "mah" ibaresi düşülerek yazılmıştır. Bununla beraber "şabb-ı emred", "şabb" ,"emred" gibi yaşa delâlet eden ifadeler de kullanılmıştır. Defterde kaydedilen her bir şahıs tek tek numaralandırılmış olup bu sistem her bir hanede yeniden başlatılmamıştır. Yeni hanedeki kişiye sıradaki numaradan devam edilmiştir. Ancak hane yeni sayıyla başlamıştır. Yeni bir aşirete geçildiğinde ise, yazım 1. hane ve 1. şahıstan tekrar başlatılmıştır. Yine vücut azaları eksiksiz olanlara "tâmü'l-a'zâ" (azaları tam) ifadesi kullanılmıştır.

İçerisinde Allah lafzı bulunan Abdullah, Feyzullah, Emrullah gibi isimlerin kısaltılarak yazılması dikkat çekicidir. Bu, "lafzatullah"a gösterilen bir saygı ifadesi olarak yorumlanabilir (Güneş, 2015).

Defterde bazı yanlış ve eksiklikler mevcuttur. Bazı aşiretlerin hane sayısı ve kişi sayısı yanlış ve eksik yazılmış olup orijinal hali ve doğru hali transkripsiyon yapılırken parantez içerisinde gösterilmiştir. Hal böyle olunca defterin sonunda verilen aşiretlerin toplam hane ve kişi sayısı da yanlış hesaplanmıştır.

2. 1721 Numaralı Nüfus Defterinin Değerlendirilmesi

2.1. Aşiretlerin Nüfusu

1721 numaralı müslim nüfus defterine göre, Hüdavendigâr eyaletine bağlı, Karahisar-ı Sahib sancağının, Han-Barçın, Sandıklı kazalarında, büyüklü küçüklü 11 farklı aşiret bulunmaktadır. Deftere göre bu aşiretlerde 1840 yılı itibariyle 2210 hanede toplam 6697 Müslüman erkek nüfus ikamet etmektedir. Defterde kadın nüfus belirtilmemiştir. Kadın nüfusun erkek nüfusuna yakın rakamlar olduğu düşünüldüğünde 1840 yılında Han-Barçın, Sandıklı kazalarında toplam aşiret nüfusunun 13394 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Karahisar-ı Sahib Sancağına bağlı Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin hane ve nüfus bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerin Nüfus Dağılımı

S.No	Aşiret Adı	Mahalle /Köy	Hane Sayısı	Nüfus	Oran %
1	Muslucalı	Karye-i Dağılgan Tâbi' Aşiret-i Musluca	26	75	1%
		Karye-i Suvermez Tâbi' Musluca Aşireti	54	141	2%
		Karye-i Ağılıcak Tâbi ' Aşiret-i Muslucalı	19	61	1%
		Karye-i Eğrice Mahalle-i Demircili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı	15	40	1%
		Karye-i Elhân Mahalle-i Evşili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı	58	168	3%
		Karye-i Çarkın Mahalle-i Kaçarlı Tâbi' Aşiret-i Musluca	73	203	3%
		Damlarcılı Tâbi' ' Aşiret-i Musluca Liva-yı Karahisar Karye-i Nam-ı Diğer Horan/ Karye-i Sayuk(soğuk)Kuyu Tabi Muslucalı	13	43	1%
		Tudunlar Tâbi' Aşiret-i Musluca	6	23	0%
		Karye-i Çarkın Mahalle-i İncili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı	22	73	1%
		Karye-i Çarkın Mahalle-i Çilli Tâbi' Aşiret-i Muslucalı	51	146	2%
		Aşiret-i Mezbur Kurbünde Veysel Çiftliği Muslucalı Tâbi' Karahisar-ı Sahib	1	5	0%
		Aşiret-i mezbur Perakendesı	1	7	0%
		Aşiret-i Mezburda Diğer Çiftlik Veyselolu Karahisar-ı Sahib	10	37	1%
		Aşiret-i Mezbûr Perkanedesi Tâbi'' Muslucalı	17	55	1%
		Toplam			366
2	Karabağ	Aşiret-i Karabağ Tâbi' Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Kızılkulaklı Tâbi' Aşiret-i Karabağı	238	807	12%
		Mahalle-i Cimekli Tâbi' Aşiret-i Karabağ	60	165	2%
		Karye-i Aligân Tâbi' Karabağ Mahalle-i Darıcı	126	391	6%
		Karye-i Darlık Bademli Tâbi' Aşiret-i Karabağı Der Livâ-i Karahisâr-ı Sâhib	91	327	5%
		Karye-i Davılkı Tâbi' Aşiret-i Karabağı Der Liva-i Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Tumurlu	90	287	4%
		Mahelli-i Alasakallı Tâbi' Davulga Karabağ/	76	329	5%
		Mahalle-i Zinili Tâbi'-i Davulga-i Karabağ	23		
		Balâda Mastur Karye-i Mezbur Derununda Mütemekkin Kıptiyân Tâifesi	3	8	0%
		Karye-i Alikân Der Mahalle-i Zed	81	234	3%
		Toplam			788
3	Bozuluz	Bozuluz Mukatası Gölkarabağı Karyesinden Zer Mahallesinin Nüfusu Defteri Beyanı	30	102	2%
Toplam			30	102	2%
4	Danişmendlü	Karye-i Kırcavirilân Der Mahalle-i Yörük Osmanolu Tâbi'-i Aşiret- Danişmedlü	48	141	2%
		Mahalle-i Yörük Osmanolu Tâbi'-i Aşiret-i Danişmendlü	9	28	0%
		Aşiret-i Mezburda Olan Perakendesı	2	12	0%
		Toplam			59
5	Murceli	Haremeyn-i Muteremeyn Merbut Aşiret-i Murceli Tâbi' Karahisar-ı Sahib	163	528	8%
		Perakende-i Aşiret-i Murceli Haremeyn'e Merbût İdüğü	23	84	1%
		Karye-i Demircili Tâbi' Aşiret-i Murceli Haremeyn'e Merbût	17	40	1%
		Toplam			203

Tablo 2: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerin Nüfus Dağılımı (devamı)

6	Boynuyuğunlu	Karye-i Beğ Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût	118	355	5%
		Karye-i Felecek Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût	38	117	2%
		Karye-i Gedikevi Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût	208	492	7%
		Karye-i Kulaklı Tâbi'-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût	34	73	1%
		Toplam	398	1037	15%
7	Pörnek	Haremeyn'e Merbut Aşiret-i Pörnek Tâbi' Karahisar-ı Sahib	63	184	3%
		Aşiret-i Mezbure Derununda Olan Perakendesi	3	8	0%
		Aşiret-i Pörnek Karye-i Ferikli Tâbi' Liva-yı Karahisar-ı Sahib	21	52	1%
		Karye-i Mezburede Olan Perakendelerin Defteridir	25	83	1%
		Toplam	112	327	5%
8	Hamzahacılarlı	Esbkeşan Merbut Aşiret-i Hamzahacılarlı Tâbi' Karahisar-ı Sahib	77	224	3%
		Diğer Karyelerden Nakille Hamza Hacılar Olan Perakendelerin Defteridir	5	15	0%
		Toplam	82	239	4%
9	Sofulu	Karye-i Davulga Sofulu Tâbi' Mahalle	58	185	3%
		Toplam	58	185	3%
10	Kineşoğlu	Han Civarında Kain Kineşoğlu Aşireti Perakendeleri Kaza-i Han-Barçın	33	89	1%
		Toplam	33	89	1%
11	Karakeçili	Aşiret-i Karakeçili Tâbi' Sandıklı Der-Liva-i Karahisar-ı Sahib	40	145	2%
		Kaza-i Sandıklı Liva-i Karahisar-ı Sahib Aşiret-i Mezburun Perakendesi Mahalle-i Çiloğlu	27	74	1%
		Aşiret-i Mezburda Çömüoğlu Mahallesi	14	41	1%
		Toplam	81	260	4%
Genel toplam			2210	6697	

Tablo 1 incelendiğinde Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin içinde nüfusu en fazla olan aşiret %41'lik oranla Karabağ Aşiretidir. Bu aşireti %16'lık nüfus oranı ile Muslucalı, bu aşireti de %15 oranla Boynuyuğunlu Aşireti takip etmektedir.

Nüfusu en az olan aşiret ise %1'lik oranla Kineşoğlu Aşireti olup bu aşirette sadece 33 hane ve 89 erkek Müslim nüfus bulunmaktadır. Bu aşireti ise %2'lik oranla Bozulmuş Aşireti ve %3'lük oranla Danışmendli ve Sofulu Aşireti takip etmektedir.

2.2. Aşiretlerde Kullanılan İsimler ve Lakaplar

2.2.1. Şahıs İsimleri

Bir yerleşim yerinde kullanılan şahıs isimleri incelenerek, o yerin sosyo-kültürel durumu hakkında kısmen de olsa bilgi edinmek mümkündür. Bu anlamda Osmanlı Devleti'nde tahrir defterleri, temettuat defterleri ve nüfus defterleri önemli kaynaklardır. Bir bölgede kullanılan şahıs isimlerinin çeşitliliği o yerin aynı zamanda kültürel zenginliğinin de bir göstergesidir. Türkler İslam'ı kabullerinden önce Türkçe isimler kullanırken, Müslümanlığı kabul ettikten sonra zamanla eski Türkçe isimler yerine Arapça isimler tercih etmeye başlamışlardır. Ancak 15. yy. tahrir defterlerinde hâlâ Türkçe isimlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. 16.Yy.'den itibaren ise, Türkçe adlar pek fazla kullanılmaz. 19.Yy.'da da durum aynıdır (Kütükoğlu,2010, s.79). Bu çerçevede 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde kullanılan isimler ve bunların sayıları Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan İsimler

S. No	İsim	Nüfus	Oran	S. No	İsim	Nüfus	Oran
1	Mehmet	843	12,59%	44	Salih	11	0,16%
2	Ali	586	8,75%	45	Abdil	9	0,13%
3	Mustafa	486	7,26%	46	Nasuh	8	0,12%

Tablo 4: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan İsimler (devamı)

4	Ahmet	440	6,57%	47	Alişan	7	0,10%
5	Hüseyin	366	5,47%	48	Eyüb	7	0,10%
6	İbrahim	351	5,24%	49	Bektaş/Bekdeş	8	0,16%
7	Hasan	319	4,76%	50	İdris	6	0,09%
8	Osman	318	4,75%	51	Ali Osman	5	0,07%
9	Musa	316	4,72%	52	Abidin	4	0,06%
10	Halil	293	4,38%	53	Ahmet Hasan	4	0,06%
11	İsmail	291	4,35%	54	Cuma	4	0,06%
12	Ömer	270	4,03%	55	Derviş	4	0,06%
13	Süleyman	257	3,84%	56	Mehmet Emin	4	0,06%
14	Veli	233	3,48%	57	Muhsin	4	0,06%
15	Bekir	152	2,27%	58	Fettah	4	0,06%
16	Yusuf	128	1,91%	59	Gafir	4	0,06%
17	İsa	117	1,75%	60	Kalender	4	0,06%
18	Abdullah	90	1,34%	61	Receb	4	0,06%
19	Battal	78	1,16%	62	Abdi	3	0,04%
20	Abdurrahman	51	0,76%	63	Aliyar	3	0,04%
21	Habib	47	0,70%	64	Bayram Ali	3	0,04%
22	Hamza	35	0,52%	65	Çakır	3	0,04%
23	Cafer	32	0,48%	66	Mail	3	0,04%
24	Yakup	30	0,45%	67	Murat	3	0,04%
25	Memiş	28	0,42%	68	Muslu	3	0,04%
26	Kadir	28	0,42%	69	Hamit	3	0,04%
27	Mehmet Ali	21	0,31%	70	Hasan Ali	3	0,04%
28	Abdülkadir	20	0,30%	71	İlyas	3	0,04%
29	Himmet	19	0,28%	72	Kanber	3	0,04%
30	Satılmış	18	0,27%	73	Ömer Osman	3	0,04%
31	Ebubekir	16	0,24%	74	Abdülkadir	2	0,03%
32	İbiş	15	0,22%	75	Abdurrahim	2	0,03%
33	Emin	14	0,21%	76	Abdülhatif	2	0,03%
34	Durmuş	13	0,19%	77	Abdülrezzak	2	0,03%
35	Yunus	13	0,19%	78	Abdüselam	2	0,03%
36	Nebi	12	0,18%	79	Ali Hasan	2	0,03%
37	Murtaza	11	0,16%	80	Vedat	2	0,03%
39	Davud	2	0,03%	81	İshak	2	0,03%
40	Dede	2	0,03%	82	Kerim	2	0,03%
41	Mahmut	2	0,03%	8	Sabri	2	0,03%
42	Memik	2	0,03%	84	Vahab	2	0,03%
43	Numan	2	0,03%	85	Alican	2	0,03%
86	Gülşen	2	0,03%	89	Bilal	2	0,03%
87	Hanefi	2	0,03%	90	Celil	2	0,03%
88	Hayta	2	0,03%				

Tablo 5: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde En Az Kullanılan İsimler

S.No	İsim	Nüfus	Oran	S. No	İsim	Nüfus	Oran
1	Abbas	1	0,01%	42	Güllü	1	0,01%
2	Abdi Yakup	1	0,01%	43	Habil	1	0,01%
3	Abdülhamit	1	0,01%	44	Hâcegân	1	0,01%
4	Abdülhalim	1	0,01%	45	Halil Ahmet	1	0,01%
5	Adil	1	0,01%	46	Halil Hasan	1	0,01%
6	Alaaddin	1	0,01%	47	Halil İbrahim	1	0,01%
7	Ali Akdi	1	0,01%	48	Halil Mustafa	1	0,01%
8	Api	1	0,01%	49	Hamit Süleyman	1	0,01%
9	Arab	1	0,01%	50	Hasan Hüseyin	1	0,01%
10	Arif	1	0,01%	51	Hasan Mustafa	1	0,01%
11	Ayhan	1	0,01%	52	Hazfan	1	0,01%
1	Ayvaz	1	0,01%	53	Hüdâ	1	0,01%
2	Aziz	1	0,01%	54	Hüseyin İsmail	1	0,01%
13	Bahadır	1	0,01%	55	İbili	1	0,01%
14	Bayezid	1	0,01%	56	Kadı	1	0,01%
15	Beşir	1	0,01%	57	Kanber Koca	1	0,01%
16	Cebrail Mehmet	1	0,01%	58	Kasım	1	0,01%
17	Cemil	1	0,01%	59	Kenan	1	0,01%
18	Cura	1	0,01%	60	Koca	1	0,01%
19	Ebu	1	0,01%	61	Kocaoğlan	1	0,01%
20	Feyzullah	1	0,01%	62	Latif	1	0,01%
21	Görilli	1	0,01%	63	Maksud	1	0,01%
22	Mamlı	1	0,01%	64	Koçoğlan	1	0,01%
23	Manidar	1	0,01%	65	Palaz	1	0,01%
24	Mehmet Hamza	1	0,01%	66	Polat	1	0,01%
25	Mehmet İzzet	1	0,01%	67	Rasim	1	0,01%
26	Memi	1	0,01%	68	Raşit	1	0,01%
27	Mestan	1	0,01%	69	Reşid	1	0,01%
28	Mevlüd	1	0,01%	70	Saadettin	1	0,01%
29	Muratşah	1	0,01%	71	Sabit	1	0,01%
30	Muttalip	1	0,01%	72	Sele	1	0,01%
31	Mülhem	1	0,01%	73	Selim	1	0,01%
32	Mürsel	1	0,01%	74	Seyfullah	1	0,01%
33	Müstecab	1	0,01%	75	Süleyman İsa	1	0,01%
34	Nuh	1	0,01%	76	Tekin	1	0,01%
35	Osman Ali	1	0,01%	77	Veli Hüseyin	1	0,01%

Tablo 6: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde En Az Kullanılan İsimler (devamı)

36	Efe	1	0,01%	78	Veli Mehmet	1	0,01%
37	Emir	1	0,01%	79	Veli Musa	1	0,01%
38	Emrullah	1	0,01%	80	Yahya	1	0,01%
39	Eser	1	0,01%	81	Yakub	1	0,01%
40	Fakı	1	0,01%	82	Ziya	1	0,01%
41	Ferit	1	0,01%				

Tablo 2 incelendiğinde Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde toplam 172 farklı isim kullanıldığını görmekteyiz. Bunlar içinde en fazla kullanılan isim %12,59'luk oranla Mehmet ismidir. Mehmet ismini %8,7 ile Ali, %7,26 ile Mustafa isimleri takip etmektedir. Tabloyu incelediğimizde en çok kullanılan isimlerin Hz. Peygamber ve ailesine ait isimlerle, sahabe isimleri ve ayrıca Süleyman, Musa, İsa, İbrahim, gibi peygamber isimleri de çokça kullanılan isimler arasındadır. Buradan hareketle halkın isim koyarken dini anlayışlarını daha ön planda tuttuklarını söyleyebiliriz. Günümüzde de Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre bu anlayış hala devam etmektedir. Kullanılan isimler içerisinde Türkçe isimlerin çok nadir olduğu, bununla beraber Arapça isimlerin çok daha yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Defter içerisinde günümüzde bayan ismi olarak kullanılan Gülşen, Güllü isimlerinin erkek ismi olarak kullanılması dikkati çekmektedir.

İsimler arasında nadir olarak "Ahmet Hasan", "Mehmet Emin", "Halil İbrahim" vb. gibi çift isimler de mevcuttur.

Osmanlı toplumunda genellikle dede isminin toruna verilmesi âdetinin yaygın olduğu malumdur. Nüfus defterlerine müstenit bazı çalışmalarla bu durum teyit edilmektedir (Kargı,2016,s.19). Ancak incelediğimiz defterde, dede isimleri belirtilmediğinden defterde zikredilen aşiretler içerisinde böyle bir âdetin ne oranda olduğunu tespit etmek mümkün olamamaktadır. Defterden yaptığımız tespitlere göre incelediğimiz aşiretler içerisinde baba adının kullanıldığı da görülmektedir.

2.2.2. Aile İsimleri

Osmanlı Devleti'nde soyadı uygulaması olmadığından kişilerin tanınması ve ayırt edilebilmesi için lakap ve aile isimleri kullanılmaktaydı. Nüfus defterlerinde hane hane kaydedilen şahıslar genellikle aile isimleri ile ve bu isimler ekseriyetle aile büyüklerinin isimlerinden ve fiziki özelliklerinden meydana gelmekteydi. Bu meyanda, defterden tespit edebildiğimiz kadarıyla her bir aşirette yer alan aile-sülale isimleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 7: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri

Karye-i Dağılgan Tâbi' Aşiret-i Musluca
İmamoğlu
Emiranoğlu
Kethüdaoğlu
Karye-i Suvermez Tâbi' Musluca Aşireti
Çavuşoğlu
Kethüdaoğlu
Devecioğlu
Karanfiloğlu
Araboğlu
Kömürcüoğlu
Karye-i Ağılıcık Tâbi' Aşiret-i Muslucalı
Fındıkoğlu
Karacadağlı
Karye-i Eğrice Mahalle-i Demircili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı
Kehiroğlu
Kızıloğlu
Kızılzâde

Tablo 8: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri (devamı)

Karye-i Elhân Mahalle-i Evsili Tâbi' Aşiret-i Musluca		
Kethüdaoğlu		Günoğlu
Çillioğlu		Türkoğlu
Tekbıroğlu		Tekiroğlu
Çekiçoğlu		Gökçeoğlu
İmamoğlu		
Karye-i Çarkın Mahalle-i Kaçarlı Tâbi' Aşiret-i Musluca		
Garklıoğlu	Bıçakoğlu	Çalıkoğlu
Malakoğlu	Lökoğlu	Çiloğlu
Dukacıoğlu	Kalenderoğlu	Oruçoğlu
Güloğlu	Tahmisioğlu	Oruçzâde
Mezidoğlu	Mercanzâde	Araboğlu
		Çakaloğlu
Damlarcılı Tâbi' Aşiret-i Mushca Liva-yı Karahisar Karye-i Nam-ı Diğer Horan		
	Çavlıoğlu	
Tudunlar Tâbi' Aşiret-i Musluca		
	Emirzâdeoğlu	
Karye-i Çarkın Mahalle-i İncili Tâbi' Aşiret-i Musluca		
	Emiroğlu	
	Gayretlioğlu	
	Azizoğlu	
Karye-i Çarkın Mahalle-i Çilli Tâbi' Aşiret-i Musluca		
	Kurtoğlu	
	Araboğlu	
	Fellahoğlu	
	Hanımoğlu	
	Öğüdsüzoğlu	
	Emeksizozğlu	
Aşiret-i Karabağ Tâbi' Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Kızılkulaklı Tâbi' Aşiret-i Karabağı		
Kamalanoğlu	Acemoğlu	İmamoğlu
Taneoğlu	Naziroğlu	Anasızozğlu
Seyfioğlu	Kadıoğlu	Sanalioğlu
Sarioğlu	Zabitoğlu	Alaycanoğlu
Çanakoğlu	Karaçokoğlu	Durduoğlu
Taylakoğlu	Maşukoğlu	Kürkçüoğlu
Cincioğlu	Kudaloğlu	Çenberlioğlu
Karacaoğlu	Küpçüoğlu	Bilyanoğlu
Şamoğlu	Topaloğlu	Emeksizozğlu
Güllüoğlu	Deliceoğlu	Cevizcioğlu
Temircioğlu	Cantıoğlu	Alemdaroğlu
Ayanoğlu	Koğcuoğlu	Donbaycıoğlu
İtmekçioğlu	Canbazozğlu	Çöhmeroğlu
Demircioğlu	Güloğlu	Gökçeoğlu
Çallıoğlu	Kıbrısoğlu	Hudoğlu
Cevizcioğlu	Kürklüoğlu	Cabiroğlu
Karagünlüklüoğlu	Ölemezoğlu	Börüoğlu
Kulunçoğlu	Gülüzozğlu	Balabanoğlu
Köşleoğlu	Kömbecioğlu	Debbaçoğlu
Dosaoğlu	Hudioğlu	
Alagözoğlu	Gülcüoğlu	
Kiziroğlu	Balcıoğlu	
Güllüoğlu	Beğozğlu	
Karaoğlu	Araboğlu	
Kırcaoğlu	Felekoğlu	

Tablo 9: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri (devamı)

Mahalle-i Cimekli Tâbi' Aşiret-i Karabağ		
Keleşoğlu		Huzumoğlu
Yetimoğlu		Benavinoğlu
Güllüoğlu		Corcioğlu
İmamoğlu		Kapsızoğlu
Yalancıoğlu		Buhurcuoğlu
Bozuluz Mukatası Gölkarabağı Karyesinden Zer Mahallesinin Nüfusu Defteri Beyanı		
	Ceranoğlu	
	Emeksizozu	
	Hekimoğlu	
Karye-i Aligân Tâbi' Karabağ Mahalle-i Darıcı		
Mizanoğlu	Böcekoğlu	Çolakoğlu
Keşoğlu	Süllüoğlu	Karaoğlu
Tatoğlu	İmamoğlu	Akçaoğlu
Cihanlıoğlu	Karaelifoğlu	Bataroğlu
Kibirlioğlu	Çıyanoğlu	Karaelifoğlu
Cennetoğlu	Avtıoğlu	Tıgaloğlu
Kayalıoğlu	Meneoğlu	Seferioğlu
Fındıkoğlu	Kepelekoğlu	Kıyalıoğlu
Mazanoğlu	Bekaroğlu	Kethüdaoğlu
Yörükoğlu	Zadıroğlu	Dölengeçoğlu
Kenkırılıoğlu	Güleşoğlu	Emeksizozu
Yörükoğlu	Kölemenoglu	Öküzcüoğlu
Tataroğlu	Mirzaoğlu	Çiloğlu
Zaveroğlu	Nuhoğlu	Bursalıoğlu
Tokuroğlu	Akoğlu	
Balâda Mastur Karye-i Mezbur Derununda Mütemekkin Kıptiyân Tâifesi		
	Eseroğlu	
Karye-i Aligân Der Mahalle-i Zed		
Kapucioğlu	Türkoğlu	Fercoğlu
Ekizoğlu	Asdaroğlu	Bıçaksızozu
Piroğlu	Midilliçoğlu	Ferikoğlu
Kölemenoglu	Çökerenoğlu	Cudayoğlu
Karacaoğlu	Nuhoğlu	Erikçioğlu
Kamberoğlu	Gödeoğlu	Boylıçoğlu
Aydınlıoğlu	Umuroğlu	Pörnekoğlu
Mıneloğlu	Güdükoğlu	Kamburoğlu
Deviloğlu	Bedayoğlu	Bacaksızozu
Güdükoğlu	Arkçioğlu	Döbüloğlu
Güllüoğlu	Toplakoğlu	Asdaroğlu
Karye-i Kırcavirilân Der Mahalle-i Yörükosmanoğlu Tâbi' Aşiret-i Danişmedlü		
Yunbaloglu	Kapsızozu	Veliceoğlu
Göncüoğlu	Çallıoğlu	İmamoğlu
Çakıroğlu	Çiloğlu	Kellecioğlu
Bostanoğlu	Kepiroğlu	Deliceoğlu
Dervişoğlu	Abidinoğlu	Tellioğlu
Seklemoğlu		
Mahalle-i Yörükosmanoğlu Tâbi' Aşiret-i Danişmendlü		
	Yörükoğlu	
	Gömülüoğlu	
	Sakallıoğlu	
	Gücanoğlu	
Aşiret-i Mezburda Olan Perakendesi		
	Kışoğlu	
	Kılcalıoğlu	

Tablo 10: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri (devamı)

Karye-i Darlık Bademli Tâbi' Aşiret-i Karabağ Der Livâ-i Karahisâr-ı Sâhib		
Boduroğlu	Kulakoğlu	Malumoğlu
Çiçeklioğlu	Aykışoğlu	Namoğlu
Muradşahoğlu	Curaoğlu	Gülşanoğlu
Elçioğlu	Topaloğlu	Tebekoğlu
Çillioğlu	Gülistanoğlu	Kulakoğlu
Oruçoğlu	Ebeloğlu	Kırcaoğlu
Habiboğlu	Mirasoğlu	Ordaoğlu
Yetimoğlu	Kavlakoğlu	Dardanoğlu
Emeksizoglu	Müşiroğlu	Fakihoğlu
Öksüzoglu	Kömürcüoğlu	Araboğlu
Karaoğlanoğlu	Ayvalıoğlu	Çiçeklioğlu
Topaloğlu	Köseoğlu	İbiloğlu
Kenanoğlu		
Karye-i Davlık Tâbi' Aşiret-i Karabağ Der Liva-i Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Tumurlu		
Badaloğlu	Kazburanoğlu	Kuloğlu
Çalıkoglu	Talibanoğlu	Mertaşoğlu
Kacaloğlu	Timurcuoğlu	Turaloğlu
Teklioglu	Kalenderoğlu	Karaayşeoğlu
Avşaroglu	İğdecioğlu	Çolakoğlu
Kuloğlu	Boyalıoğlu	Çatikoğlu
Akçaoğlu	Boduroğlu	Soğandimezoğlu
Güllüoğlu	Tekelioğlu	Akıncıoğlu
Köseoğlu	Yörükoğlu	Eğrioğlu
Gümüşoğlu	Akbıyıkoglu	Tombuloğlu
Karagözoğlu	Köseoğlu	Zarrafoğlu
Kırcaoğlu	Kalenderoğlu	Tahmisoğlu
Karye-i Davulga Sofulu Tâbi' Mahalle		
Çolakoğlu	İmamoğlu	
Mahlıoğlu	İncekoğlu	
Ceranoğlu	Araboğlu	
Çırakoğlu	Gülüzoglu	
Çınaroglu	Aşıoğlu	
Emiroğlu	Çiğlioğlu	
Mahelli-i Alasakallı Tâbi' Davulga Karabağ		
Cankaoğlu	Elhanoğlu	Çukranoğlu
Yağcıoğlu	Bağranoğlu	Pepeoğlu
Emiroğlu	Boduroğlu	Çökeranoğlu
Kiziroğlu	Gülizaroğlu	Taşoğlu
Köseoğlu	İdiklioğlu	Çakaloğlu
Güdükoğlu	Çerkezoğlu	Emeksizoglu
Tüfenkçioğlu	Çakıroğlu	Bağdatoğlu
Boynuyuğunlu		
Mahalle-i Zinili Tâbi' Davulga-i Karabağ		
Arzmanoğlu	Çilmekoğlu	Çallıoğlu
Cimekoğlu	Çopuroğlu	Kiloğlu
Çiloğlu	Çapuroğlu	Hutoğlu
Kapakoğlu	Kımalıoğlu	
Haremeyn-i Muhteremeyn Merbut Aşiret-i Murceli Tâbi' Karahisar-ı Sahib		
Buldukoğlu	İnceoğlu	Sakallıoğlu
Çobanoğlu	Katipoğlu	Beledoğlu
Belezâde	Hodaloğlu	Okçuoğlu
Karakucakoğlu	Bağrıkaraoğlu	Sağıroğlu
Çaturoğlu	Yumakoğlu	Sağıroğlu
Kıroğlu	Uzunoglu	Güdükoğlu
Karaoğlanoğlu	Güloğlu	

Tablo 11: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri (devamı)

Perakende-i Aşiret-i Murcalı Haremeyn'e Merbût İdüği		
İnekçioğlu	Feyzizâde	Ekizoğlu
Doğanoğlu	Güllüoğlu	Kulaoğlu
Türkmenoğlu		
Karye-i Demircili Tâbi' Aşiret-i Mürçeli Haremeyn'e Merbût		
Sarızâde		
Karye-i Beğ Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût		
Köroğlu	Evliceoğlu	Hatipoğlu
Yarımoğlu	Küçücükoğlu	Topaloğlu
Olcaoğlu	Burunsuzoğlu	Fellahoğlu
Kasaboğlu	Pozathoğlu	Ördekoğlu
Cennetoğlu	Curaoğlu	Çenteoğlu
Yabanoğlu	Tataroğlu	Cebesioğlu
Tekerekoğlu	Türkmenoğlu	Akçaoğlu
Karye-i Felecek Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût		
Emiroğlu	Temurcioğlu	Karaoğlanoğlu
Mızmızoğlu	Hatapçioğlu	Saticioğlu
İmamoğlu	Kiyancıoğlu	Fatioğlu
Bitlioğlu	Beyazoğlu	
Karye-i Gedikevi Tâbi' Aşiret-i Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût		
Beyazoğlu	Kethüdaoğlu	İdenlioğlu
Boduroğlu	Tekeoğlu	Zereloğlu
İmamoğlu	Karaoğlanoğlu	Tüysüzoğlu
Çaybaşoğlu	Seferioğlu	İnceoğlu
İnceoğlu	Orduoğlu	Camuşoğlu
Fakihoğlu	Sipahioğlu	Kırlioğlu
Gökgözoğlu	Taşakçioğlu	Sarioğlu
Ayyaşoğlu	Kolueğrioğlu	Çatakoğlu
Palamutçuoğlu	Sıvacıoğlu	Köpeklioğlu
Zenginoğlu	Sancıoğlu	Çakaloğlu
Çavuşoğlu	Hocaoğlu	Soytarioğlu
Koloğlu	Emeksizioğlu	Esirioğlu
Terekesizioğlu	Kulakoğlu	Tekemanoğlu
Anışoğlu	Pekmezoğlu	Seferioğlu
Yiğitoğlu	Melekoğlu	Fazlioğlu
Hacıoğlu	Topkaraoğlu	
Karye-i Kulaklı Tâbi' Boynuyuğunlu Haremeyn'e Merbût		
Çiloğlu	Kırlioğlu	Zonbaoğlu
Kapaklıoğlu	Dedeoğlu	
Zanbakoğlu	Ayvazoğlu	
Haremeyn'e Merbut Aşiret-i Pörnek Tâbi' Karahisar-ı Sahib		
Kazgüdenoğlu	Kurubaşoğlu	Karacaoğlu
Cacıkioğlu	Kırbızoğlu	Burunsuzoğlu
Kesikioğlu	Köseoğlu	Kalenderoğlu
Çillioğlu	Tobuoğlu	Gülücükoğlu
Topoğlu	Topkaraoğlu	Tellecioğlu
Karaoğlanoğlu	Köseoğlu	
Aşiret-i Mezbur Derununda Olan Perakendes		
Avşaroğlu		
Hadıkoğlu		
Aşiret-i Mezbur Kurbünde Veysel Çiftliği Mushcalı Tâbi' Karahisar-ı Sahib		
Aşiret-i Mezbur Perakendes		
Türkoğlu		
Çirakoğlu		

Tablo 12: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Aile / Sülale İsimleri (devamı)

Aşiret-i Mezburda Diğer Çiftlik Veyselöğlü Karahisar-ı Sahib		
Sünceroğlu	Okçuoğlu	Devecioğlu
Civelekoğlu	Ayanoğlu	
Aşireti-i Mezbûr Perkanedesi Tâbi' Muslucalı		
Köylüoğlu	Kurdoğlu	Dumluoğlu
Esbkeşan Merbut Aşiret-i Hamzahacılarlı Tâbi' Karahisar-ı Sahib		
Hatioğlu	Boduroğlu	Demiroğlu
Zazıroğlu	Ayanoğlu	Berelioğlu
Kuruoğlu	Seydioğlu	Hatunoğlu
Binbaşoğlu	Bıyıkoğlu	Keyiflioğlu
Köseoğlu	Hallaçoğlu	Seydioğlu
Araboğlu	Kadioğlu	Kanbaşoğlu
Diğer Karyelerden Nakille Hamza Hacılarda Olan Perakendelerin Defteridir		
Köseoğlu	Fazlıoğlu	
Aşiret-i Pörnek Karye-i Ferikli Tâbi' Liva-yı Karahisar-ı Sahib		
Kethüdaoğlu	Ekizoğlu	
Karye-i Mezburede Olan Perakendelerin Defteridir		
Kölemenöğlu	Tabanlıoğlu	İkizoğlu
Kocaoğlu	Sofioğlu	Türkmenoğlu
Avşaroğlu		
Han Civarında Kain Kineşoğlu Aşireti Perakendeleri Kaza-i Han-Barçın		
Seklemoğlu	Selüroğlu	Çolakoğlu
Dombayoğlu	Conkoroğlu	Tüylüoğlu
Aşiret-i Karakeçili Tâbi' Sandıklı Der-Liva-i Karahisar-ı Sahib		
Zayoğlu	Sarıoğlu	Bektaşoğlu
Dervişişoğlu	Çiloğlanoğlu	Traşoğlu
Kaza-i Sandıklı Liva-i Karahisar-ı Sahib Aşiret-i Mezburun Perakendesi Mahalle-i Çiloğlu		
Kerimoğlu	Çodakoğlu	
Aşiret-i Mezburda Çömüoğlu Mahallesi		
Dervişişoğlu	Delekoğlu	Taflıoğlu
Karacaoğlu		

2.2.3. Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Lâkaplar

Osmanlı Devleti'nde şahısları birbirinden ayırt etmek amacıyla birtakım lakaplar da kullanılmaktaydı. İnceleme dönemimizde Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde de çok çeşitli lakaplar kullanılmaktaydı. 1721 numaralı nüfus defterinden tespit ettiğimiz bu lakaplar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 13: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Lakaplar

Ablak	Ağa	Ağzieğri	Ama
Asam	Asfer Sarı	Aver	Ayn-ı Vahid
Az	Başı Kel	Becel	Beğ
Beyazlı	Boncuklu	Boynueğri	Cırık
Cin	Çakır	Çalık	Çar
Çetik	Çıldır	Çiğ Sarı	Çil
Çimdik	Çolak	Çopur Sarı	Çuvaldız
Deli	Deveci	Efendi	Eğriboyunlu
Ekiz	Fırıncı	Fıtık	Gök
Gulam	Gül	Hacı	Hafız
Haraş	Hatip	Hayta	Hoşab
İlletli	Kanbur	Kara	Karaca
Karga	Kartı	Kasap	Keçeli
Kel	Kel Başlı	Kel Baş	Kelek
Kemancı	Kes	Kethüda	Kıpti
Kırma	Kısa	Koca	Köle

Tablo 14: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Lakaplar (devamı)

Köprülü	Kör	Köse	Kulaksız
Küçük	Mala	Mamça	Mecnun
Mecruh	Mefluc	Monla	Mele
Merdane	Monla/molla/mele	Muhtar	Pehlivan
Rumi	Sağır	Sakar	Sarı
Savran	Sığır	Sofi	Solak
Şehirli	Şeyme	Şil	Tekin
Temircu	Tepeder	Tiryakici	Topal
Traş	Turgutlu	Türk	Tüysüz
Yama	Yarım	Yaş	Yek-Çeşm
Yetim	Yırtıklı	Yünlü	

3. Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Kullanılan Sosyal Statü Özellikleri

Osmanlı toplumunda, insanların sosyal statü özelliklerini belirten bazı sıfat ve unvanlar kullanılmaktaydı. Bu sıfat ve unvanlar dikkate alınarak özelde şahısların toplum içerisindeki durumu tespit edilebilirken, genelde toplumun sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi sahibi olabilmek de mümkündür. Tablo 6'da 1721 numaralı defterden tespit edebildiğimiz kadarıyla 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde sosyal statü özellikleri ve bunların sayısal verileri belirtilmiştir.

Tablo 15: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarında Kullanılan Aşiretlerde Kullanılan Sosyal Statü Özellikleri

Aşiret Adı	Mahalle/Köy Adı	Gulam	Hafız	Beğ	Ağa	Sofi	Hacı	Monla	Hatip	Kethüda	Efendi	Talebe	Muhtar	Toplam	Toplam Nüfus	Toplam Nüfusa Oram	
Muslucalı	Karye-i Dağılgan Tâbi' Aşiret-i Musluca														75	0,00	
	Karye-i Suvermez Tâbi' Musluca Aşireti			1			3	1						5	141	3,55	
	Karye-i Ağılıcık Tâbi ' Aşiret-i Muslucalı						1	1						2	61	3,28	
	Karye-i Eğrice Mahalle-i Demircili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı							1						1	40	2,50	
	Karye-i Elhân Mahalle-i Evşili Tâbi' Aşiret Muslucalı						1	2	1					4	168	2,38	
	Karye-i Çarkın Mahalle-i Kaçarlı Tâbi aşiret-i musluca						7	1						8	203	3,94	
	Damlarcılı Tâbi ' Aşiret-i Mushca Liva-yı Karahisar																
	Karye-i Nam-ı Diğer Horan/ Karye-i Sayuk(soğuk)kuyu Tabi Muslucalı						2							2	43	4,65	
	Tudunlar Tâbi' Aşiret-i Musluca						1							1	23	4,35	
	Karye-i Çarkın Mahalle-i İncili Tâbi' Aşiret-i Muslucalı								3					3	73	4,11	
	Karye-i Çarkın Mahalle-i Çilli Tâbi' Aşiret-i Muslucalı						1							1	146	0,68	
	Aşiret-i Mezbur Kurbünde Veysel Çiftliği Muslucalı Tâbi' Karahisar-ı Sahib															5	0,00
	Aşiret-i Mezbâr Perakendesî															7	0,00
	Aşiret-i Mezburda Diğer Çiftlik Veyselolu Karahisar-ı Sahib								1					1	37	2,70	
Aşiret-i Mezbûr Perkanedesi Tâbi' Muslucalı						1							1	55			
Karabağ	Aşiret-i Karabağ Tabi Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Kızılkulaklı Tâbi' Aşiret-i Karabağı																
	Mahalle-i Cimekli Tâbi' Aşiret-i Karabağ						1	1			1			3	165	1,82	
	Karye-i Aligân Tâbi' Karabağ Mahalle-i Darıcı							3		1			2	6	391	1,53	
	Karye-i Darlık Bademli Tâbi' Aşiret-i Karabağı Der Livâ-i Karahisâr-ı Sâhib						5	1					1	7	327	2,14	
	Karye-i Davılkı Tâbi' Aşiret-i Karabağı Der Liva-i Karahisar-ı Sahib Mahalle-i Tumurlu							2						2	287	0,70	
	Mahelli-i Alasakallı Tâbi' Davulga Karabağ/ Mahalle-i Zinili Tâbi'-i Davulga-i Karabağ						2	2			1		1	6	329	1,82	
	Balâda Mastur Karye-i Mezbur Derununda Mütemekkin Kıptiyân Tâifesi						1							1	329	0,30	
	Karye-i Alikân Der Mahalle-i Zed							3							3	234	1,28
	Karye-i Davulga Sofulu Tâbi' Mahalle							2						2	185	1,08	

Tablo 6 incelediğinde, 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki aşiret mensuplarının sosyal statü özelliklerini gösteren çeşitli sıfat ve unvanlar kullandıklarını görmekteyiz. Herhangi bir sıfat veya unvana sahip 142 kişi olup, bunların toplam nüfusa oranı %2,12'dir. Bu statüler içinde en yüksek orana sahip olanı "Hacı" ve "Molla"dır. Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde toplam 48 adet "Hacı" vardır. Bu sayı toplam nüfusun yaklaşık %2,82'sini oluşturmaktadır olup düşük bir orandır. Hac ibadetinin maddi durumu iyi kişiler tarafından yapıldığı düşünüldüğünde, dönemin aşiretlerinin ekonomik seviyesinin pek de yüksek olmadığı düşünülmektedir. En fazla "Hacı" Muslucalı Aşiretinde bulunmaktadır. Bu aşirette toplam 17 "Hacı" mevcuttur. Belirli seviyede öğrenim görmüş kimselere verilen bir unvan olarak "Molla" unvanına sahip olan kişilerin sayısı toplam 48'dir. Bu da toplam nüfusun % 2,82'sine tekabül etmektedir. Bu unvanın, 13 kişi ile en fazla Karabağ Aşiretinde kullanılmakta olduğunu görmekteyiz.

Defteri incelediğimizde kaza genelinde toplamda 8 efendi, 2 ağa, 11 beğ, 3 hatip, 1 talebe, 6 muhtar unvanının kullanıldığını görüyoruz.

Bir sosyal durum göstergesi olabileceğini tahmin ettiğimiz gulam (köle) da aşiretler içerisinde üç yerde geçmektedir. Bu sayı toplam nüfusun yaklaşık %0,17'sini oluşturmaktadır ki çok fazla bir oran teşkil etmez.

Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya olarak adlandırılan Kethüda unvanına sahip 8 kişi vardır (Serdoglu, 1986: 183).

4. Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerin Yaş Özellikleri

Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerdeki nüfusun yaş durumunu ve özellikleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 17: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerin Yaş Dağılımı ve Toplam Nüfusa Oranı

S.No	Yaş	Sayı	Oran	S.No	Yaş	Sayı	Oran
1	0-1	31	0,46%	52	51	4	0,06%
2	1	291	4,35%	53	52	3	0,04%
3	2	288	4,30%	54	53	2	0,03%
4	3	272	4,06%	55	54	2	0,03%
5	4	218	3,26%	56	55	124	1,85%
6	5	308	4,60%	57	56	4	0,06%
7	6	205	3,06%	58	57	1	0,01%
8	7	197	2,94%	59	58	23	0,34%
9	8	189	2,82%	60	59	4	0,06%
10	9	70	1,05%	61	60	174	2,60%
11	10	245	3,66%	62	61	4	0,06%
12	11	62	0,93%	63	62	3	0,04%
13	12	200	2,99%	64	63	3	0,04%
14	13	97	1,45%	65	64	0	0,00%
15	14	49	0,73%	66	65	42	0,63%
16	15	221	3,30%	67	66	0	0,00%
17	16	63	0,94%	68	67	1	0,01%
18	17	56	0,84%	69	68	2	0,03%
19	18	198	2,96%	70	69	2	0,03%
20	19	18	0,27%	71	70	109	1,63%
21	20	399	5,96%	72	71	3	0,04%
22	21	21	0,31%	73	72	1	0,01%
23	22	97	1,45%	74	73	2	0,03%
24	23	46	0,69%	75	74	0	0,00%
25	24	8	0,12%	76	75	25	0,37%
26	25	406	6,06%	77	76	0	0,00%
27	26	29	0,43%	78	77	0	0,00%
28	27	36	0,54%	79	78	1	0,01%
29	28	75	1,12%	80	79	2	0,03%
30	29	5	0,07%	81	80	44	0,66%
31	30	354	5,29%	82	81	2	0,03%
32	31	5	0,07%	83	82	4	0,06%
33	32	35	0,52%	84	83	0	0,00%
34	33	26	0,39%	85	84	0	0,00%
35	34	1	0,01%	86	85	3	0,04%

36	35	333	4,97%	87	86	0	0,00%
37	36	5	0,07%	88	87	1	0,01%
38	37	10	0,15%	89	88	0	0,00%
39	38	48	0,72%	90	89	0	0,00%
40	39	5	0,07%	91	90	6	0,09%
41	40	304	4,54%	92	91	0	0,00%
42	41	0	0,00%	93	92	0	0,00%
43	42	9	0,13%	94	93	0	0,00%
44	43	6	0,09%	95	94	0	0,00%
45	44	1	0,01%	96	95	0	0,00%
46	45	227	3,39%	97	96	0	0,00%
47	46	3	0,04%	98	97	0	0,00%
48	47	1	0,01%	99	98	0	0,00%
49	48	23	0,34%	100	99	0	0,00%
50	49	5	0,07%	101	100	4	0,06%
51	50	251	3,75%	102	Yaş Bilgisi Olmayan/Te spit edilemeyen	10	0,15%

Tablo 7 incelendiğinde, 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin yaş dağılımı ve toplam nüfusa oranı incelendiğinde 0 yaşından 100 yaşına kadar değişik yaşlarda insanların mevcudiyetini görüyoruz. Bu yaşlar içinde en kalabalık yaş grubunu, 406 kişi ve %6,06'lık oranla 25 yaş grubu oluşturmaktadır. İkinci sırayı 399 kişi ve %5,96'luk oranla 20 yaş grubu oluşturmaktadır. Daha sonra ise sırasıyla 354 kişi ve %5,29'lık oranla 30 yaş; 333 kişi ve %4,97'lik oranla 35 yaş; 308 kişi ve %4,60'lık oranla 5 yaş gelmektedir. % 0,15'lik oranla 100 yaşında olan 4 kişi tespit edilmiştir.

Şimdi de yukarıda belirtilen yaşları 10'luk dilimler halinde gruplandırarak 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin genel yaş profili ise Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 18: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerin Genel Yaş Profili

Yaş Grupları	Nüfus Sayısı	Oran
0-1	31	0,46%
1-10	2283	34,09%
11-20	1363	20,35%
21-30	1077	16,08%
31-40	772	11,53%
41-50	526	7,85%
51-60	341	5,09%
61-70	166	2,48%
71-80	78	1,16%
81-90	16	0,24%
91-100	4	0,06%

Yukarıdaki tablo ve grafikte de görüldüğü gibi Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde 2283 kişi ve %34,9'luk oranla 1-10 yaş grubu en kalabalık grubu oluşturmaktadır. Daha sonra ise 1363 kişi ve %20,35'lik oranla 11-20 yaş grubu gelmektedir. 21-30 yaş grubundaki genç nüfus ise toplam nüfusun %16,8'ini; 31-50 yaş arasındaki orta yaş diyebileceğimiz nüfus ise toplam nüfusun %19,38'ini oluşturmaktadır. Yaşlı nüfus olarak değerlendirebileceğimiz 51 ve üzeri yaş dilimi ise toplam 605 kişi ve 9,03' lük oranı oluşturmaktadır.

Yukarıdaki veriler ışığında, çocukları da genç nüfus kategorisinde değerlendirecek olursak; Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerin toplam nüfusun yaklaşık %70,98'inin genç nüfustan oluştuğunu söyleyebiliriz. Orta yaş diyebileceğimiz 31-50 arası nüfus ise toplam nüfusun %19,38'ini, geriye kalan %9,64'lük kısım ise yaşlı nüfusu oluşturmaktadır.

Defterde belirtilen yaşların zaman zaman gerçeği yansıtmadığı da görülmektedir. Bazı şahısların yaşları ile yaş özelliklerine dair verilen bilgiler arasında tutarsızlıklar dikkat çekmektedir. Nitekim normalde 12-18 yaş arasındaki gençler için kullanılan "şabb-ı emred" sıfatının bazı kayıtlarda çok daha küçük veya ileri yaşlar için kullanıldığı görülmektedir.

5. 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Fiziki Özellikler ve Özürlülük Durumu

5.1. Aşiretlerin Nüfusunun Fiziki Özellikleri

Nüfus Defterlerine kaydedilen kişilerin, defterde hane ve sıra numarası verildikten sonra fiziki özelliklerinden bahsedilerek tasviri yapılmıştır. Bu tasvir genellikle boy, sakal, bıyık, alın, göz rengi, kaş, burun, saç ve yüz rengi belirtilmek suretiyle yapılmıştır.

Çalışmanın ana konusunu teşkil eden 1721 sayılı nüfus defterini diğer nüfus defterlerinden ayırt eden en büyük özellik, diğer nüfus defterlerine göre kişilerin fiziksel özellikleri verilirken daha fazla ayrıntı verilmiş olmasıdır. Tablo 11’de görüldüğü üzere sakal çeşidi olarak 27 farklı sakal çeşidi tespit edilmiştir.

Defterde verilen bu bilgiler ışığında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlere mensup insan tipi özelliklerini de ortaya koyabilmek mümkündür. Bu insanların fiziki özellikleri aşağıdaki tablo ve grafiklerde gösterilmiştir.

5.1.1. Boy Özellikleri

Tablo 19: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki Aşiretlerin Boy Özellikleri

Sıra No	Boy Niteliği	Nüfus Sayısı	Oran
1	Orta Boylu	2696	40,26%
2	Uzun Boylu	1122	16,75%
3	Kısa Boylu	160	2,39%
4	Boy Özelliği Verilmeyen	2689	40,6

1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiret mensuplarından 3978 kişinin boy özellikleri belirtilirken, 2689 kişininki belirtilmemiştir. Boy özelliği belirtilenler içerisinde 2696 kişi ve %40,26’lık oranla ilk sırayı orta boylular almaktadır. İkinci sırada ise 1122 kişi ve %16,75’lik oranla uzun boylular, en sonda 160 kişi ve %2,39’luk oranla kısa boylular gelmektedir. Yani yetişkin nüfusun boy özelliklerine baktığımızda orta boyun fazla olduğunu görmekteyiz.

5.1.2. Alın Özellikleri

Tablo 20: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Yaşayan Halkın Alın Özellikleri

S.No	Alın Çeşidi	Nüfus	Oran
1	Yassı Alınlı	2308	34,46%
2	Yumru Alınlı	389	5,81%
3	Açık Alınlı	98	1,46%
4	Sivri Alınlı	2	0,03%
5	Adeta Alınlı	1	0,01%
6	Çatık Alınlı	1	0,01%
7	Düz Alınlı	1	0,01%
8	Alın Özelliği Verilmeyen	3897	

1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretlerde 2800 kişinin alın özellikleri belirtilirken, 3897 kişininki belirtilmemiştir. Alın özelliği belirtilenler içerisinde 2308 kişi ve %34,46’lık oranla ilk sırayı yassı alınlılar almaktadır. İkinci sırada ise 389 kişi ve %5,81’lik oranla yumru alınlılar, 98 kişi ve %1,46’lık oranla açık alınlılar gelmektedir. Yani yetişkin nüfusun alın özelliklerine baktığımızda yassı alınlıların fazla olduğunu görmekteyiz.

5.1.3. Sakal Özellikleri

Tablo 21: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Sakal Özellikleri

S.No	Sakal Özelliği	Nüfus	Oran
1	Siyah/Kara Sakallı	601	8,97%
2	Kır Sakallı	429	6,41%
3	Kumral Sakallı	309	4,61%
4	Ak/Beyaz Sakallı	235	3,51%
5	Köse Sakallı	117	1,75%
6	Sarı Sakallı	103	1,54%
7	Köse Kara/Kara Köse Sakallı	30	0,45%
8	Siyah Köse/Köse Siyah Sakallı	29	0,43%

Tablo 22: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Sakal Özellikleri (devamı)

9	Kırca Sakallı	24	0,36%
10	Kır Köse/Köse Kır Sakallı	21	0,31%
11	Köse Kara Sakallı	19	0,28%
12	Müzellef Sakallı	16	0,24%
13	Az Kır Sakallı	15	0,22%
14	Kısa Sakallı	9	0,13%
15	Siyah Kumral/Kumral Siyah Sakallı	7	0,10%
16	Sarı Kumral/Kumral Sarı Sakallı	6	0,09%
17	Kumral Köse Sakalı	6	0,09%
18	Sarı Kır sakallı	6	0,09%
19	Köse Sarı /Sarı KöseSakallı	4	0,06%
20	Az Sakallı	3	0,04%
21	Az Kırca Sakallı	3	0,04%
22	Az Kara Sakallı	2	0,03%
23	Ala Kır Sakallı	2	0,03%
24	Uzun Sakallı	1	0,01%
25	Kara Seyrek Sakallı	1	0,01%
26	Top Sakallı	1	0,01%
27	Az Sarı Sakallı	1	0,01%
28	Sakal Özelliği Verilmeyen	4697	

1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki aşiretler içerisinde yaşayan 2000 kişinin sakal özellikleri belirtilmiş, 4697 kişinin ise belirtilmemiştir. Sakal bırakma yaşı olarak 16 ve üstü kabul edilirse, aşiretler içerisinde sakal bırakmanın yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim deftere baktığımızda toplam 2943 kişinin 1-15 yaş aralığında olduğunu görüyoruz. Geriye kalan 3754 kişiden 2000 kişinin de sakallı olduğunu düşünürsek toplam sakal bırakabilecek nüfusun yaklaşık %53,27'nin sakallı olduğu tespit edilmiştir.

Defterde kayıtlı şahıslar genellikle sakalın rengi, şekli veya miktarı açısından ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiş olup 28 farklı çeşit sakal ortaya çıkmıştır. Sakal özelliği belirtilenler içinde en yüksek oran %8,97 ile kara/siyah sakallılara aittir. Bunu %6,41 ile kır sakallılar ve %4,61'lik oranla kumral sakallılar gelmektedir.

5.1.4. Bıyık Özellikleri

Tablo 23: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Bıyık Özellikleri

S.No	Bıyık Özelliği	Nüfus	Oran
1	Ter Bıyıklı	704	10,51%
2	Kara/Siyah Bıyıklı	212	3,17%
3	Kumral Bıyıklı	112	1,67%
4	Sarı Bıyıklı	83	1,24%
5	Az Bıyıklı	39	0,58%
6	Az Kara Bıyıklı	4	0,06%
7	Kara Ter Bıyıklı	2	0,03%
8	Taze Bıyıklı	2	0,03%
9	Yeni Bıyıklı	2	0,03%
10	İnce Bıyıklı	1	0,01%
11	Az Kır Bıyıklı	1	0,01%
12	Bıyık Özelliği Verilmeyen	5535	

Tablo 12'de görüleceği üzere 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretler içerisinde 1162 kişinin bıyık özellikleri belirtilmiş olup 5535 kişinin belirtilmemiştir. Defteri incelendiğinde bıyıklılar, renk ve azlık-çokluk ya da dönemsel olarak ayrıldığı görülmektedir. Renk olarak kara, sarı, kır, kumral ve kumral kır bıyık vd. olmak üzere 12 farklı çeşit bıyık çeşidi zikredilmiştir. Bunlardan 704 kişi ve %10,51'lik oranla ter bıyıklı olanlar ilk sırayı almaktadır. Ardından 212 Kişi %3,17'lik oranla kara/Siyah bıyıklılar, 121 kişi ve %1,67'lik oranla kumral bıyıklılar gelmektedir.

5.1.5. Göz Özellikleri

Tablo 24: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Göz Özellikleri

S.No	Göz Özelliği	Nüfus	Oran
1	Ela Gözlü	2795	41,74%
2	Kara Gözlü	651	9,72%
3	Gök Gözlü	41	0,61%
4	Mavi/Mai Gözlü	38	0,57%
5	Çakır Gözlü	7	0,10%
6	Çakal Gözlü	4	0,06%
7	Ala Gözlü	4	0,06%
8	Yumuk Gözlü	1	0,01%
9	Makça Gözlü	1	0,01%
10	Gök Ala Gözlü	1	0,01%
11	Sarı Gök Gözlü	1	0,01%
12	Göz Özelliği Verilmeyen	3138	

Tablo 13 incelendiğinde 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretler içerisinde 3559'unun göz özellikleri belirtilmiş olup 3138 kişiniki belirtilmemiştir. Göz özelliği belirtilenler içerisinde 2795 kişi ve %41,74'lük oranla ilk sırayı ela gözlüler almaktadır. İkinci sırada ise 651 kişi ve % 9,72'lik oranla kara gözlüler, 38 kişi ve %0,57'lik oranla mavi gözlüler gelmektedir.

5.1.6. Kaş Özellikleri

Tablo 25: 1840 Yılında Han-Barçın Ve Sandıklı Kazalarındaki Kaş Özellikleri

S.No	Kaş Özelliği	Nüfus	Oran
1	Açık Kaşlı	2792	41,69%
2	Çatık Kaşlı	669	9,99%
3	Gür Kaşlı	1	0,01%
4	Kaş Özelliği Verilmeyen	3235	

Tablo 14 incelendiğinde 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretler içerisinde 3462 kişinin kaş özellikleri belirtilmiş olup 3235 kişiniki belirtilmemiştir. Kaş özelliği belirtilenler içerisinde 2792 kişi ve % 41,69'luk oranla ilk sırayı açık kaşlılar almaktadır. İkinci sırada ise 669 kişi ve % 9,99'luk oranla çatık kaşlılar, 1 kişi ve %0,01'lik oranla gür kaşlı gelmektedir.

5.1.7. Burun Özellikleri

Tablo 26: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Burun Özellikleri

S.No	Burun Özelliği	Nüfus	Oran
1	Sivri Burunlu	91	1,36%
2	Top Burunlu	54	0,81%
3	Çekme Burunlu	17	0,25%
4	Güdük Burunlu	11	0,16%
5	Adeta Burunlu	10	0,15%
6	Yassı Burunlu	8	0,12%
7	Yumru Burunlu	3	0,04%
8	Düz Burunlu	2	0,03%
9	Orta Burunlu	2	0,03%
10	Hokka Burunlu	1	0,01%
11	Topak Burunlu	1	0,01%
12	Az Burunlu	1	0,01%
13	Dalak Burunlu	1	0,01%
14	Burun Özelliği Verilmeyen	6495	

Tablo 15 incelendiğinde 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretlerde yaşayan kişinin 202'sinin burun özellikleri belirtilmiş olup 6495 kişi belirtilmemiştir. Burun özelliği belirtilenler içerisinde 91 kişi ve %1,36'lık oranla ilk sırayı sivri burunlular almaktadır. İkinci sırada ise 54 kişi ve %0,81'lik oranla top burunlular, 17 kişi ve %0,25'lik oranla çekme burunlular gelmektedir. Burun özelliği verilen kişi sayısının düşük olmasının nedeni aşiretleri sayımında görevli kâtiplerin bazılarının bu özelliği belirtmediğinden ileri geldiği düşünülmektedir. Muhtemelen diğer özellikleri benzer olan kişileri birbirinden ayırt etmek için burun özelliği dikkate alınmış olmalıdır.

5.1.8. Saç Özellikleri

Tablo 27: 1840 Yılında Han-Barçın Ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Saç Özellikleri

S.No	Saç Özelliği	Nüfus	Oran
1	Kara/Siyah Saçlı	125	1,87%
2	Sarı Saçlı	58	0,87%
3	Saç Özelliği Verilmeyen	6514	

Tablo 16 incelendiğinde 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretler içerisinde 183'ünün kişinin saç özellikleri belirtilmiş olup 6514 kişinin belirtilmemiştir. Saç özelliği belirtilenler içerisinde 125 kişi ve %1,87'lik oranla ilk sırayı siyah/kara saçlılar almaktadır. İkinci sırada ise 58 kişi ve %0,87'lik oranla sarı saçlılar gelmektedir. Saç özelliği verilen kişi sayısının az olması farklı kâtiplerin sayımda görevli olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.1.9. Yüz Özellikleri

Tablo 28. 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Yüz Özellikleri

S.No	Yüz Özelliği	Nüfus	Oran
1	Esmer Yüzlü/Benizli	122	1,82%
2	Sarı Yüzlü/benizli	30	0,45%
3	Kara-Siyah Yüzlü/Benizli	13	0,19%
4	Çil Yüzlü/Benizli	11	0,16%
5	Sivri Yüzlü	3	0,04%
6	Ala Yüzlü	1	0,01%
7	Çopur Yüzlü	1	0,01%
8	Yumru Yüzlü	1	0,01%
9	Ablak Yüzlü	1	0,01%
10	Yüz Özelliği Verilmeyen	6514	

Tablo 17'de görüleceği üzere aşiretlerde 183 kişinin yüz özellikleri belirtilmiş olup 6514 kişinin belirtilmemiştir. Yüz özelliği belirtilenler içerisinde 122 kişi ve %1,82'lik oranla ilk sırayı esmer yüzlü/benizliler almaktadır. İkinci sırada ise 30 kişi ve %0,45'lik oranla sarı yüzlü/benizli'ler gelmektedir.

5.2. Aşiret Nüfusunun Özürlülük Durumu

1840 yılı Nüfus Sayımı ve sonraki yıllarda yapılan sayımların temel amacı asker tedarik etmek olduğundan, deftere kaydedilen kişilerin, sağlık açısından askerliğe uygun olup olmadığı da belirtilmektedir. Bu özellikler yekçeşm, alil, çolak vd. özürlülerden oluşmaktadır. Defterde bu özellikler ayrıntılı olarak verilmiştir.

Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Yaşayan İnsanların Bedensel ve Ruhsal Rahatsızlıklara Göre Dağılımı Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 29: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Bedensel ve Ruhsal Rahatsızlıklara Göre Dağılım

S.No	Rahatsızlık Türü	Nüfus Sayısı	Oran
Bedensel ve Ortopedik Rahatsızlığı Olanlar			
1	Topal	30	0,45%
2	Çolak	22	0,33%
3	Felçli/Mefluc	7	0,10%
	Toplam	59	0,88%
Göz Rahatsızlığı Olanlar			
4	Aver-Yek-Çeşm(Tek Gözlü)	24	0,36%

Tablo 30: 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlerde Bedensel ve Ruhsal Rahatsızlıklara Göre Dağılım (devamı)

5	Amâ/Kör	9	0,13%
6	Şaşı	5	0,07%
	Toplam	38	0,56%
Ruhsal Rahatsızlığı Olanlar			
7	Deli/Mecnun/Meczup	7	0,10%
8	Saralı	1	0,01%
	Toplam	8	0,11%
Diğer Rahatsızlık Türü Olanlar			
9	Asam/Sağır	5	0,07%
10	Alil(Hastalıklı)	4	0,06%
11	Mecruh/Yaralı	4	0,06%
12	Dilsiz/Pepe	3	0,04%
13	Frengi İletli/Hastalıklı	2	0,03%
14	Yarık Dudaklı	1	0,01%
	Toplam	19	0,27%

Tablo 18 incelendiğinde aşiretler içerisinde en fazla rahatsızlık türü olarak ilk sırada 59 kişi ve %0,88’lik oranla ortopedik ve bedensel rahatsızlığı olanlar, ikinci sırada 38 kişi ve %56’lık oranla göz rahatsızlığı olanlar, üçüncü sırada 19 kişi ve %0,27’lik oranla diğer rahatsızlık türlerine sahip kişiler gelirken son olarak 8 kişi ve %0,11’lik oranla ruhsal rahatsızlığı olanlardır.

6. Sonuç

Ait olduğu yerleşim biriminin demografik yapısı başta olmak üzere son derece orijinal ve zengin bilgiler ihtiva eden Nüfus Defterleri, yerel tarih araştırmalarında müracaat edilmesi gereken önemli kaynaklardan birisidir. Nitekim bu defterlerde; kazâ, nahiye, köy ve mahallelerin isimleri, buralarda bulunan sülale, aile ve şahıs isimleri ile bu şahısların yaşları, fiziki durumları, sosyal statüleri, meslek ve uğraşları vb. ayrıntılı bir şekilde belirtilmektedir. Ayrıca sayımın yapıldığı yerden ayrılan veya oraya gelen şahısların ayrılış veya geliş sebepleri ile defterin tanzim edildiği dönem itibarıyla ölen ve doğanların kayıtları da yer almaktadır.

Bu çalışma 1721 Numaralı Karahisar-1 Sahib Nüfus Defteri, 1840 Yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarındaki Aşiretler dahilindeki yaşayan Müslüman erkek nüfusu kapsamaktadır. Bu tarihte mezkur kazalarda 11 farklı aşiret mevcut olup, bu aşiretlerde 2210 hanede 6697 erkek nüfus tespit edilmiştir.

Aşiretlerde ağa, efendi, hacı, şeyh gibi sosyal statü veya unvan sahibi kişilerin mevcudiyeti tespit edilmiştir. Kayıtlara göre toplam 142 kişi bir statü veya unvan sahibidir. Bunlar içerisinde 48’er kişi ile “hacı” ve “molla” unvanı ilk sırayı almaktadır.

1721 Numaralı Karahisar-1 Sahib Nüfus Defteriden, şahısların kullandıkları isimler de ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. İsimleri çeşitlilik bakımından incelediğimizde, 178 farklı ismin kullanıldığını görüyoruz. Bu isimler genelde peygamberlere ve İslam büyüklerine ait isimlerdir. 843 kişi ve %12,59 oranla en çok kullanılan isim Mehmet’tir. Ayrıca defterde, aşiretlerde kullanılan çok sayıda aile ve sülale isimleri de mevcuttur. Defterden çok sayıda lakap ta tespit edilebilmektedir.

Defterden, 1840 yılında Han-Barçın ve Sandıklı kazalarına bağlı aşiretlerde yaşayan erkek nüfusun tamamına yakınının yaşı tespit edilmiştir. Nüfusun yaş özelliğine baktığımızda genç nüfusun fazla olduğunu görüyoruz. Nitekim 6697 kişilik aşiret nüfusunun yaklaşık %70,98’i genç nüfus olarak kabul edebileceğimiz 1-30 yaş arasındadır.

1721 Numaralı Karahisar-1 Sahib Nüfus Defteri’nin ait olduğu dönemde soyadı uygulaması olmadığı için kişiler lakap ve sülale isimlerinin yanında fiziki özellikleri ile de anılmaktaydı. Bu verilerden şahısların fiziksel durumları; genel olarak sakal, bıyık, boy, göz, alın, kaş, saç ve yüz özellikleri tespit edilmiştir. Uzun, kısa ve orta boylu; kara, kumral, kır vb. sakallı; kara, kır, sarı bıyıklı; ela, mavi gözlü; açık, geniş alınlı; çatık, açık kaşlı; siyah, sarı vb. saçlı; sarı, esmer vb. yüzlü gibi.

Yine sayımın esas gayesi asker sayısının tespiti olduğundan kişilerin özürllülük durumları da belirtilmiştir. Toplam aşiretlere ait nüfus içerisinde 124 kişinin total, sağır, kör, çolak vb. özürllüler olup, bu oran %1,82 civarındadır.

Sonuç olarak 1721 Numaralı Nüfus Defteri’nin, kayıt sistemi ve muhtevası bakımından mezkûr aşiretlerin nüfus özelliği ve insan tipolojisi ile ilgili önemli ve orijinal bilgiler sunduğu görülmektedir.

Teşekkür

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, 2018 yılında tamamlanmış olan Karahisar-ı Sahib Sancağı'na Bağlı Han-Barçın ve Sandıklı Kazalarındaki Aşiretlere Ait 1721 Numaralı Nüfus Defteri'nin Değerlendirilmesi ve Transkripsiyonu (H.1256/M.1840-1841) isimli Yüksek Lisans Tezinden türetilmiştir.

Kaynakça

- Akbayar, N. (1985). *Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu*. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C. 5.
- Aydın, M. (1990). *Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri*. Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri. 28-30 Haziran 1989. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Barkan, Ö. L.(1940-41). *Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri*, İÜİFM, C. 2.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri. NFS.d. 1721 Numaralı Nüfus Defteri, H.1256/M.1840-1841
- Behar, C. (2000) Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi. Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Çimen, A. (2012). Sayım kayıt düzeni ve teşkilatlanma açısından Osmanlı'da nüfus hizmetleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 183-216.
- Güneş, M. (2015). *3537 Numaralı Kırşehir Nüfus Defteri (1841)*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Güneş, M. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili. *Akademik Bakış*, 8(15), 222.
- Kahraman, S. ve Gür, F. (2012). *Amasya Nüfus Defteri 1840*. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karal, E. Z. (1943), Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara.
- Kargı, K. (2016). Karahisar-ı Sahib Kazasına Ait 1692 Numaralı Nüfus Defteri ve Değerlendirilmesi (H.1254/M.1838-1839). (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Karpat, K. (2010). Osmanlı Nüfusu (1830-1914). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kütükoğlu, M. (2010). *Menteşe Sancağı 1830 Nüfus ve Toplum Yapısı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Maden, F. (2012). Osmanlı Devleti'nde 1881-1882/1293 Nüfus Sayımı ve Meydana Gelen Hadiseler (Ed. Beyhan, M. A.). *Türkiye'de İskân ve Şehirleşme Tarihi* içinde. Editör Kitabevi.
- Öz, M. (2010). *Tahrir*. TDV. İA. IXL. ss. 426, 427.
- Serdoğlu, M. (1986). Osmanlı Tarihi Lügati (2.Baskı). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Topal, Z. (2010). 1840 Tarihli Akçaabat Nüfus Kayıtları. Akçaabat: Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları-5.
- <https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/Lists/PageContents/EditForm/1En%20C3%87ok%20Kullan%C4%B1lan%20Ad%20C4%B0statisti%C4%9Fi.pdf> Erişim tarihi: 25.05.2018.